

מיכל האמוניה בחיפה (צילום: חיים נתיב).

פרשנות

אמוניה - השלב הבא?

מהו תסריט החלומות של 'חיפה כימיקלים' לסגירת מיכל האמוניה? כאשר הלחץ על סגירת מיכל האמוניה גובר מחפשת חברת חיפה כימיקלים איך היא יוצאת הכי טוב מהמצב הזה | אחד התסריטים: שמירה על המונופול וסבסוד מהמדינה, אבל מה עם העובדים? | פרשנות

מאת **ארז רביב** עדכון אחרון: 08.03.2017, 14:37

מאמצי חיפה כימיקלים לשמר את יכולתם להפעיל את מיכל האמוניה במפרץ חיפה נתקלים בהתנגדות גוברת בכל החזיתות – בית משפט, התקשורת, הציבור והמשרד להגנת הסביבה. עם זאת, גורמים בעלי השפעה בדרג הפוליטי וגם הוועד ההסתדרותי של המפעל הדרומי בחברה כן נעמדים לימין ההנהלה. כיצד נראית התכנית האפשרית של החברה להיפרד מהמיכל הענק ולהרוויח הון עתק?

לא רק בתי המשפט יוצאים בפסיקות נגד חברת חיפה כימיקלים, אלא שבתקופה האחרונה **הודעות המשרד** להגנת הסביבה משקפות שינוי מסויים במדיניות לכיוון של אכיפה קפדנית הרבה יותר נגד החברה. המשרד החליט לא לחדש את היתר הרעלים של החברה ולחייב אותה להציג חלופה למיכל, אם היא רוצה להמשיך להפעיל את שני מפעליה – במפרץ חיפה ובמישור רותם בנגב. עם זאת, המשרד להגנת הסביבה פועל קודם כל בסביבה הפוליטית ולא המשפטית, ונתון ללחצים שבית המשפט אינו נתון להם. כך למשל, דווח **בתקשורת** כי בעלי המפעל, האחים טראמפ (ללא קשר לנשיא ארה"ב), נפגשו עם מנכ"ל האוצר לגבי הקמת מפעל אמוניה בגבול ירדן. גם השר לשעבר להגנת הסביבה אבי גבאי, אשר הודיע לאחרונה כי ירוץ לראשות מפלגת העבודה, אמר **בראיון** לגלי צה"ל כי החלטת בית המשפט אינה סבירה וכי המיכל לא צפוי להיסגר.

הפגנה למען סגירת מיכל האמוניה ביוזמת עיריית חיפה מול בית המשפט המחוזי (צילום: דבר ראשון).

האמירה המשמעותית ביותר עד כה ניתנה **בראיון** בגל"צ עם אלי גרונר, מנכ"ל משרד ראש הממשלה, בה קבע גרונר כי "אם נדע שהמפעל יוקם בנגב, יהיו פתרונות ביניים". בהמשך הריאיון הוא לא מציג את פתרונות הביניים באופן מסודר, אך מעלה בחטף את האפשרות ליבוא אמוניה במכולות קטנות, או לשימוש במיכל הקיים תחת הגבלת אחסון

לכמות קטנה יחסית. נושא זה אינו באחריותו ואינו בסמכותו, אך בתחומים עליהם יש לו השפעה, גרונר קשוב לצרכי המפעל. לפי הדיווח **במאקו**, גרונר כתב לאמיר לוי, ראש אגף התקציבים באוצר מכתב, בו הוא מציע לממן בעבור חיפה כימיקלים 40% מעלות הקמת מפעל בנגב. לפי הפרסום, כתב גרונר ללוי "מבדיקות שנערכו במשרד ראש הממשלה עולה כי ההסתברות המצטברת על פני 25 שנה להפעלת רשת הביטחון הינה גבוהה ועומדת על כ-40%", ומכאן מסיק גרונר כי "משמעות הדבר הינה שתוחלת ההוצאה הממשלתית במכרז שפורסם עמדה על כ-40% מסך עלות הקמת המפעל".

בתסריט זה, ההישג העיקרי לציבור יהיה בטיחותי – סגירת המיכל או הגבלה דרמטית של כושר האחסון שלו. המפעל יספוג פגיעה זמנית, אך עשוי לצאת ברווח גדול בטווח הארוך בעזרת סבסוד נדיב להקמת מפעל אמוניה בנגב. מבקרי החברה טוענים שחיפה כימיקלים עצמה היא זו שהכשילה את המכרז הפתוח להקמת מפעל אמוניה, בכך שסירבה להבטיח לרכוש את האמוניה ממנו וכעת תקים אותו בעצמה ותשמר את המונופול שלה בתחום. מנגד, ייתכן כי פגמים נוספים נפלו במכרז, שסייעו לחיפה כימיקלים במהלכה. המכרז המקורי התייחס לאמוניה בלבד ורק לשוק הישראלי. בסופו של דבר, גם סבסוד של 240

מליון ש"ח ורשת ביטחון של 480 מליון ש"ח, לא הביא אף חברה להגיש הצעה והוא נכשל. ייתכן שאם המכרז היה מראש מאפשר ייצור של מוצרי המשך של אמוניה או של תוצרים נוספים של גז טבעי, ממנו תופק גם האמוניה, ואם השיווק היה כולל גם את ירדן ולא רק את ישראל, הבסיס הכלכלי של המפעל היה עולה והיו מתקבלות הצעות. בעיה נוספת שקשורה במכרז היא ההתבססות על גז טבעי כחומר גלם. האמוניה הנוכחית נרכשת מאוקראינה, שם מחיר הגז הטבעי נמוך משמעותית מהמחיר בישראל, המוכתב ע"י מונופול "תמר", כאשר מדינת ישראל **ייתרה** על רוב יכולת האכיפה שלה.

הבעיה עם הדיון התיאורטי על המכרז היא שהחלטת הממשלה בנושא התקבלה ב-2013 כאשר המכרז יצא לדרך ב-2015 ועודכן בשורה של דחיות, עד שנכשל סופית בסוף 2016. בית המשפט המחוזי התייחס לכך **בפסיקתו**, וקבע כי הסיכון המיידית למאות אלפי תושבי מפרץ חיפה מחייב סגירה של המיכל במהירות האפשרית, וכי היה על חברת חיפה כימיקלים להיערך לאפשרות הזו.

בהודעתה מאתמול ציינה עיריית חיפה כי ראש עיריית חיפה יונה יהב פנה הבוקר לרוה"מ בדרישה שיעצור את פעילותו של מנכ"ל משרדו לשמר את כוחה של חיפה כימיקלים. "יש בפעילותו משום מצג של הון שלטון שאין הדעת סובלת ככלל ובפרט שמדובר בביטחונם של תושבי מדינת ישראל, אמוניה אינה ומעולם לא היתה נכס אסטרטגי של מדינת ישראל. התנהלותם של גורמים במשרדך ברשות מנכ"ל המשרד וסגן ראש המל"ל גורמים לסיכון של כמליון מתושבי ישראל."

כסף גדול לחברה ומי ידאג לעובדים?

בפועל, העניין של חיפה כימיקלים במיכל האמוניה הוא כלכלי ואסטרטגי. הגורם הכלכלי מתבטא בכך שזו הדרך הכי זולה לייבא אמוניה, ויבוא במנות קטנות ובטוחות יותר הינו יקר יותר. באופן אבסורדי, הסיכון הנמוך של כמויות קטנות מאפשר גם לבטח את הפעילות הזו, מה שעשוי לייקר אותה בעוד כמה אחוזים, כאשר לא ברור האם יש כלל מי שמוכן לבטח סיכון בהיקף של המיכל הנוכחי, שמאחסן עד 12,000 טונות של אמוניה. הגורם האסטרטגי הוא שליטת החברה הפרטית 'חיפה כימיקלים' במשק האמוניה מבלי שהוכרזה מעולם כמונופול באופן פורמלי. לו המכר היה מצליח, והיה קם מפעל על ידי יזם אחר, החברה הייתה נאלצת להתמקח איתו על המחיר. ב'תסריט החלומות' שלהם המונופול של חיפה כימיקלים יישמר, בתור היצרנית הבלעדית של אמוניה. הויתור על המיכל, וכישלון המכר ישמשו אותה כנימוקים לטעון ש'אין ברירה אחרת' והמדינה מוכרחה לסייע לחברה להקים מפעל. נציין שוב כי במכר שנכשל, המדינה כבר הבטיחה לסבסד את הקמתו של מפעל כזה במאות מיליוני שקלים. לפי **דו"ח קינן**, חיפה כימיקלים יכולה להסתדר בכוחות עצמה, ולמרות שרווחיותה תקטן, אין זה עניינה של מדינת ישראל לדאוג לרווחיו של מפעל פרטי, אלא אך ורק לתקנות הבטיחות.

גרסת קינן לא מכסה את כל התמונה, מפני שחברת חיפה כימיקלים מעסיקה מאות עובדים בפריפריה והיכולת של החברה להשקיע בבטיחות ולשפר את תנאי העובדים כן תלויים ברווחיות שלה. במקרה זה האסטרטגיה של החברה תהיה בטיחות תמורת כסף גדול. כלומר, בשלב א' הויתור על המיכל יתחבר לאישור להקים מפעל אמוניה בתנאים מיטיבים. במצב זה עדיין יתקיים שינוע רב של אמוניה על כבישי הארץ, שגם הוא **מסוכן**, מנקודת היבוא הזמנית לשני המפעלים, ולאחר הקמת המפעל מנקודת הייצור. חלופה נוספת בתיאוריה היא ייצור אמוניה במתקני חברת החשמל, אשר כבר מייצרת כמויות גדולות של אמוניה לצריכה העצמית שלה מדשן מסוג אוריאה, אבל הדבר מצריך גם היערכות טכנית וגם שינוי ברשיון של חברת החשמל, שאינו כולל כיום ייצור אמוניה ומכירתה.

בהנחה שהמונופול של חיפה כימיקלים על משק האמוניה יישמר, יוכל להיכנס לפעולה שלב ב'. על בסיס אותה הגישה ממש, של תוספת בטיחות תמורת הטבות מהמדינה, החברה תוכל להציע להעביר את המפעל החיפאי לנגב, ובכך להיפרד ממפעל מיושן שהוצאות התחזוקה שלו בגרף עלייה וגם מההסכם הקיבוצי שלו, המיטיב עם העובדים במפרץ לעומת מצב העובדים במפעל שבנגב. תושבי המפרץ ירוויחו הרחקה של עוד סיכון מהמפרץ, גם אם קטן יותר, והחברה תקבל לגיטימציה ציבורית ותמיכה כלכלית להשקעה בנגב. מי שייפגע בתסריט הזה הם מאות עובדי המפעל הצפוני, שיתקשו למצוא תעסוקה בתחום דומה בצפון, ועוד אלפי עובדים במעגל שסובב את המפעל.

מבחינה בטיחותית, מדובר כנראה בתסריט הטוב ביותר, אלא שכלל לא בטוח שהמדינה תביא בחשבון את שיקולי הפרנסה של העובדים בהחלטות אלו. כדי להגן על האינטרס הציבורי, המדינה צריכה להתנגד למרכיבים ספציפיים ב'תסריט החלומות' של חיפה כימיקלים, למשל דרך הכרזה עליה כמונופול בתחום אספקת האמוניה ובאמצעות הכרזה זו להטיל פיקוח על רווחיה בפעילות זו, לצד הצבת מנופי לחץ רגולטורים אחרים, הכוללים דאגה לפרנסת עובדיה כאחד התנאים במו"מ לגבי השקעותיה העתידיות של החברה.

